

meende hij, 75 toneel- en 75 operavoorstellingen per seizoen van acht maanden aankunnen, hetgeen dan neerkwam op 40 voorstellingen per seizoen per persoon.’⁵⁴) Thooft ontwierp een plan met diverse intekenmogelijkheden, waaraan een groot aantal burgers zou deelnemen. ‘Die regeling zou wel een democratische verankering van de onderneming in de burgerij zijn geweest!’⁵⁵) Toen er te weinig bijval bleek te zijn, nam een aantal kapitaalkrachtige heren de risico’s op zich.

Ondanks de verbreding van de belangstelling voor de opera, was ‘de Deutsche Opera jarenlang de trots en glorie van de Upper Ten’⁵⁶). ‘Het was chic avonden te geven ter eere van de Deutsche zangers, die met geschenken overladen werden.’⁵⁷)

En zo was vanaf 1860 voor Rotterdam een nieuw tijdperk op theatergebied aangevangen. Zowel de Duitse opera als het Hollandse toneel bleken, gesteund door de ondernemingslust van enkele ‘zakenmensen’ (in Heyermans’ woorden), in staat een goed ensemble met een goed repertoire in de ‘cultuur-arme’ stad Rotterdam op het podium te kunnen presenteren.

Waarom bemoeiden deze ‘zakenmensen’ zich met toneel?

De aandeelhouders in de Schouwburg en in het Comité ter Exploitatie van het Hollandsch Tooneel en de Hoogduitsche Opera kwamen uit de welgestelde burgerij. Zij staken hun geld in een zaak, waarvan ze toch onmogelijk een grote winst kunnen hebben verwacht.

J.F. Havelaar was een insider: al veertig jaar was hij commissaris van de Schouwburg. Hij zei: ‘Men maakt wel eens aanmerking op de groote voordeelen, die de Schouwburg den deelhebbers in denzelfen aanbrengt, maar dan berekent men de voordeelen na den verkoop, en niet de geheele uitgave’⁵⁸). Vervolgens berekende hij dat de rente slechts $1\frac{1}{8}$ à $1\frac{1}{4}$ procent per jaar bedroeg van 1781 tot 1834. Hiermee weerlegde Havelaar de veronderstelling, dat er grote profijten uit de schouwburg waren te trekken. Ook in 1855 wees het gemeenteraadslid D. Dunlop op ‘de welwillende ingezetenen, die op actiën het schouwburglocaal daarstelden, zonder daarmee het trekken van veel geld te beogen, want dan ware het gewis een slechte speculatie’.

Het beleggen in de schouwburg, mogen we gevoeglijk aannemen, geschiedde niet om er een kapitaal mee te verdienen. Waarom dan wel?

Het lijkt in onze ogen misschien verbazingwekkend, maar ik meen uit de bronnen te mogen concluderen, dat deze welgestelde